

LIBRI GEDANENSES XL, 2023, s. 101-123

doi: 10.24425/libriged.2023.150698

SZYMON JURAS*

ORCID: 0009-0004-5252-5551

MATERIAŁY DO HISTORII KLUBU SPORTOWEGO „GEDANIA” W ZBIORACH BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ

Abstrakt. Klub Sportowy „Gedania” powstał w 1922 roku. Celem działania Klubu było rozwijanie sprawności fizycznej jego członków, a także umacnianie polskości w Wolnym Mieście Gdańsku. W artykule przedstawiono zbiory PAN Biblioteki Gdańskiej świadczące o historii „Gedanii” w latach 1922–1951. Niewyczerpanym źródłem informacji o działalności Klubu jest polska i niemiecka prasa wydawana przed wojną w Gdańsku. Bogate zbiory fotograficzne dokumentują aktywność zawodników w poszczególnych sekcjach sportowych „Gedanii”. Biblioteka posiada ponadto życiorysy i wspomnienia spisane przez członków Klubu oraz zróżnicowane materiały archiwalne: *Statut Klubu Sportowego „Gedania” e.V. w Gdańsku*, świadectwa wydarzeń sportowych i towarzyskich, rozmaite pamiątki klubowe oraz pokaźny zbiór afiszy i ulotek z lat 1946–1951. Zachowane archiwalia przedwojenne są tzw. białymi krukami.

Słowa kluczowe: Klub Sportowy „Gedania”; Biblioteka Gdańska; Wolne Miasto Gdańsk; prasa; fotografie; wspomnienia; druki ulotne

15 września 2022 roku minęło sto lat od chwili, kiedy to w świetlicy Domu świętego Józefa w Gdańsku przy ówczesnej Töpfergasse 8/9 (ul. Garncarska 8/9), podczas spotkania, które przerodziło się w zebranie organizacyjne, powstał polski Klub Sportowy „Gedania”. Z okazji tak doniosłego jubileuszu, wiele uroczystości upamiętniających to wydarzenie zorganizowały różne instytucje miasta Gdańska i obecny Klub Gedania S.A. Również w PAN Bibliotece Gdańskiej przygotowano

* Dział Zbiorów Specjalnych, PAN Biblioteka Gdańska, ul. Wałowa 15, 80-858 Gdańsk; e-mail: szymon.juras@bg.pan.pl

wystawę: *Klub Sportowy „Gedania” 1922–1939*, udostępnioną zwiedzającym w dniach 18 lipca – 30 września 2022 roku¹.

Należy podkreślić, że na powstanie oraz zachowanie pamiątek po polskim Klubie Sportowym, znaczący wpływ miała historia miejsca, w którym działała „Gedania”. Klub powstał w czasie, gdy zaistniało drugie Wolne Miasto Gdańsk, w którym ludność polska stanowiła od 10 do 13 proc. ogółu mieszkańców². Był to istotny czynnik, wpływający na ilość wytwarzanych świadectw o działalności „Gedanii”. Drugą ważną kwestią był pogarszający się z czasem, zwłaszcza po 1933 roku, stosunek dominującej ludności niemieckiej względem mniejszości polskiej. Trud codzienności gdańskiej Polonii, żyjącej w cieniu dyskryminujących zarządzeń władz Wolnego Miasta, a następnie dramatyczny okres II wojny światowej, znacząco odbił się na materiałach dotyczących Klubu. Nie dość, że wytwarzane w stosunkowo niewielkim nakładzie, po wybuchu wojny bywały niszczone albo – w najlepszym razie – starannie ukryte. Dlatego nieliczne zachowane pamiątki po „Gedanii” mają znaczenie. Są tzw. białymi krukami. Świadczą nie tylko o życiu Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku, ale też o odwadze przechowania tych dokumentów dla żyjących współcześnie.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wiele świadectw historii Klubu Sportowego „Gedania” znalazło się w zbiorach Biblioteki Gdańskiej, instytucji dokumentującej dzieje miasta nad Motławą od 1596 roku. Zwłaszcza pierwsza powojenna kadra Książnicy na czele z dyrektorem dr. Marianem Pelczarem dokonała ogromnych starań, aby uratować i zgromadzić wszelkie piśmiennicze dobra kultury Gdańska, zwłaszcza wykazujące polski charakter tego miasta³. Ta misja jest wciąż kontynuowana.

Ważnym świadectwem przedwojennej historii i działalności Klubu Sportowego „Gedania” jest miejscowa prasa. Była ona stałą towarzyszką w życiu codziennym mieszkańców Gdańska i ludności całego Wolnego Miasta. Informowała o wydarzeniach sportowych, podając wiadomości z tzw. pierwszej ręki. Dominująca w nakładzie, a co za tym idzie w poczytności była prasa niemiecka, szczególnie „Danziger Neueste Nachrichten” (1895–1943)⁴ i „Danziger Zeitung” (1858–1930)⁵. W niemieckim kręgu kulturowym sport, a zwłaszcza dyscyplina piłki nożnej, był bardzo rozwinięty i spopularyzowany. Krótkie, choćby jednozdaniowe informacje (podparte

¹ Por. S. Juras, H. Dzienis, *Klub Sportowy „Gedania” 1922–1939 / Gedania Sports Club 1922–1939*. Katalog wystawy / Exhibition Catalogue, PAN Biblioteka Gdańska 18.07–30.09.2022, Gdańsk 2022.

² W. Gruszkowski, A. Romanow, *Rozwój przestrzenny i demograficzny*, [w:] *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. 4, cz. 2: 1920–1945, Sopot 1999, s. 30–31. Por. T. Kijeński, *Ilu jest Polaków na terenie Wolnego Miasta Gdańska*, „Rocznik Gdański”, t. 2/3 (1928/1929), s. 120.

³ M. Pelczar, *1945 (2) Pierwsi powojenni pracownicy Biblioteki*, [w:] *Kronika Biblioteki Gdańskiej 1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017, s. 179.

⁴ „Danziger Neueste Nachrichten”, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. X 533 2°.

⁵ „Danziger Zeitung”, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. X 726 2°.

fotografią) o spotkaniach piłkarskich „Gedanii” znajdują się nawet w skierowanym do radiosłuchaczy tygodniku „Danziger Rundfunk” (1926-1941)⁶.

Oczywiście dla gdańskiej Polonii największe znaczenie miała prasa polska (ukazująca się w mniejszym nakładzie). Z początku wiadomości sportowe były tam bardzo lakoniczne i pojawiały się nieregularnie. Można to zauważyć na przykładzie „Gazety Gdańskiej” (1891–1939)⁷, gdzie dopiero z biegiem lat wzmianki o polskim Klubie Sportowym zaczęły występować na łamach poświęconych wydarzeniom lokalnym. Jednak już od 1926 roku w „Gazecie Gdańskiej” ukazywał się specjalistyczny dodatek pod tytułem *Sport Pomorski*⁸. Trzeba też wspomnieć o sporadycznie informującej o „Gedanii” prasie w II Rzeczypospolitej, zarówno ogólnopolskiej o tematyce sportowej, jak i lokalnej pomorskiej – na czele z „Dziennikiem Gdynińskim” (1928–1939)⁹ (il. 1).

Klub Sportowy „Gedania” wydawał w latach 1930–1931 własny organ prasowy noszący tytuł „Sport”. Redaktorem czasopisma był Roman Szynkiewicz – kierownik klubowego wydziału młodzieżowego i lekkoatletycznego kobiet. Pierwszy numer powielono na maszynie ręcznej, ale następne były drukowane. Publikowano w nim artykuły na temat wydarzeń w gdańskim życiu sportowym, wymieniano sukcesy polskich sportowców. Zamieszczano tam również teksty o wychowaniu młodzieży na niwie sportowej i zasadach dbania o zdrowie. „Sport” utrzymywał się z reklam zleczanych przez polskich przedsiębiorców¹⁰. Niestety, w Bibliotece Gdańskiej nie zachował się żaden egzemplarz tego periodyku, są tylko fotokopie numeru ze stycznia 1931 roku, przechowywane w Pracowni Dokumentów Życia Społecznego¹¹ (il. 2). Towarzyszą im nieliczne wycinki informacji sportowych zamieszczanych w „Straży Gdańskiej” (1933–1939)¹², organie Związku Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku (il. 3 i 4).

Istotnym źródłem świadczącym o historii „Gedanii” jest szczęśliwie zachowany klubowy Statut, przyjęty 19 marca 1926 roku i wydany jako osobny druk „Głos Wąbrzeskiego”¹³. Dowiadujemy się z tego dokumentu wielu istotnych informacji o działalności Klubu, strukturze jego władz – Zarządu i Komisji Rewizyjnej, organizacji i celach zebrań członków (w tym corocznych Walnych), prowadzeniu budżetu i źródłach majątku (składki, bilety, darowizny), zasadach nabywania praw członkowskich, a także przyjętej oficjalnie nazwie i obranych barwach klubowych (il. 5).

⁶ „Danziger Rundfunk”, 1933-1934, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. Od 11838 4°.

⁷ „Gazeta Gdańska”, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. IV 0854.

⁸ *Sport Pomorski* powstał jako dodatek do „Echa Gdańskiego” (1925-1926), czasopisma, które połączyło się z „Gazetą Gdańską” w 1926 roku.

⁹ „Dziennik Gdyniński”, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. IV 09636.

¹⁰ T. Stegner, *KS Gedania 1922-1939*, [w:] *75 lat Gedanii*, Gdańsk 1997, s. 17 i 19.

¹¹ „Sport”. Organ Klubu Sportowego Gedania, 1931, nr 1, PAN Biblioteka Gdańska, DŻS 11/61.

¹² „Straż Gdańska”, PAN Biblioteka Gdańska, sygn. III 0530.

¹³ *Statut Klubu Sportowego „Gedania” e. V. w Gdańsku*, Wąbrzeźno 1927. Por. J. Trupinda, *K.S. Gedania – klub gdańskich Polaków (1922-1953)*, Gdańsk 2015, s. 373-377. Czasopismo „Głos Wąbrzeski” wydawał Bolesław Szczuka w Wąbrzeźnie na Pomorzu w latach 1920-1939.

Klub Sportowy „Gedania” w Statucie par. 2 deklarował apolityczność; bariery nie stanowiła także narodowość sportowców. Do chwili wybuchu II wojny światowej trenowali i pracowali w nim Żydzi, na przykład piłkarz Leon Keller i trener bokserki Kenny Singer z USA. W klubowych szeregach znajdowali się też Niemcy, jak trener bokserki Martin Arlt, ale pod naciskiem gdańskich władz musieli oni opuścić „Gedanie” po 1935 roku.

Najbardziej uświadomieni narodowo Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku byli zatrudnieni w polskich instytucjach, zwłaszcza na kolei. Widząc w polskich kolejarzach zagrożenie dla niemieckiego charakteru Gdańska, władze Wolnego Miasta spowodowały przeniesienie Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych z Gdańska do Torunia we wrześniu 1933 roku. W konsekwencji miasto opuściła spora grupa obiecujących sportowców „Gedanii”. Opustoszały budynek DOKP przy Am Olivaer Tor 2-4 (ul. Dyrekcyjnej 2-4) stał się jednak siedzibą wielu polskich instytucji; tam też swoje miejsce znaleźli należący do Klubu bokserzy i pingpongiści¹⁴. Zachowane w zbiorach Biblioteki Gdańskiej rękopiśmienne biogramy 174 kolejarzy – członków „Gedanii” sporządził w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku Witold Kledzik¹⁵ (w znacznej części są one opatrzone w krótką notatkę o ich powojennych losach).

Członkami Klubu Sportowego „Gedania” byli również pracownicy portu gdańskiego, polskiego banku *Kwilecki-Potocki*, rzemieślnicy, kupcy a nawet bezrobotni. Liczną grupę stanowili zatrudnieni na Poczcie Polskiej w Gdańsku. W Klubie osłabnie znaleźli się zawodnicy innych polskich stowarzyszeń sportowych, takich jak: Akademicki Związek Sportowy, czy Poczty Klub Sportowy. W końcu lat trzydziestych, tuż przed wybuchem II wojny światowej, szeregi „Gedanii” zasilano ponad 1200 młodych zawodników¹⁶.

Cel nadrzędny, istotę powstania i sens działalności Klubu Sportowego „Gedania” wyrażają słowa Romana Szynkiewicza na łamach „Gazety Gdańskiej” w 1930 roku:

Tu w Gdańsku każde spotkanie na boisku piłkarskim, czy też na bieżni naszych zawodników z niemieckimi jest, przynajmniej w pojęciu Niemców, spotkaniem międzynarodowym, przegrana lub wygrana którego jest uważana za symptomat wyższości rasowej, dlatego to sport i rozwój jego powinien być dla każdego Polaka – Gdańszczanina tak ważnym problemem¹⁷.

W miarę swoich możliwości „Gedania” wywiązywała się z nałożonych na Klub pozasportowych zadań. Przykładem może być tutaj piłkarska rywalizacja w okręgu Wolne Miasto Gdańsk – niemieckie Prusy Wschodnie, gdzie drużyna Klubu grała

¹⁴ W. Kledzik, *Polscy kolejarze w Wolnym Mieście Gdańsku*, [w:] *50-lecie gdańskich organizacji polonijnych*, Gdańsk 1973, s. 62-63; T. Stegner, dz. cyt., s. 21.

¹⁵ W. Kledzik, *Biografie Polaków – pracowników kolejowych zatrudnionych do 31.08.1939*, t. 1-5, 1974-1977, PAN Biblioteka Gdańska, Ms. 5152.

¹⁶ T. Stegner, dz. cyt., s. 13; A. Gochniewski, *50 lat Gedanii*, Gdańsk 1972, s. 4.

¹⁷ R. Szynkiewicz, *Na froncie gdańskim. Bierność i ospałość naszych klubów*, „Gazeta Gdańska”, 1930 nr 29 za J. Trupinda, dz. cyt., s. 23-24. Por. T. Stegner, dz. cyt., s. 9.

z „Hindenburg” Allenstein (Olsztyn) w 1937 roku¹⁸. Na ten wyjątkowy mecz przybyła do stolicy Warmii liczna grupa miejscowej ludności polskiej. Po drugiej strzelonej przez „Gedanię” bramce – ustalającej wynik meczu na 2:0 – polscy kibice na trybunach odśpiewali *Mazurka Dąbrowskiego*¹⁹. Działacz Związku Polaków w Niemczech Seweryn Pieniężny powiedział: „Nikt dotychczas nie potrafił rozstawić polskości i podnieść nas na duchu w takim stopniu, jak czyni to Gedania”²⁰.

Unikatową wartość w zbiorach Biblioteki Gdańskiej mają dwie ulotki informujące o polsko-niemieckich spotkaniach piłkarskich w 1929 roku. Pierwsza z nich zachęca do kibicowania „Gedanii” w meczu z wiedeńską drużyną „Cricket” Vienna²¹. Mecz rozegrano 10 lipca; niestety zakończył się on porażką gospodarzy 0:3²² (il. 6). Natomiast druga ulotka, mocno doświadczona zębem czasu, informuje nas o udziale „Gedanii” w turnieju piłkarskim w Sopocie. Możemy z niej dowiedzieć się – co jest nie lada gratką – ile kosztowały bilety wstępu w poszczególnych sektorach trybun²³ (il. 7).

Polacy w Wolnym Mieście, poza wykonywaną pracą zawodową i uprawianiem różnych dyscyplin sportowych, pozostały czas prywatny wypełniali w wieloraki sposób. Należeli do różnych innych polonijnych organizacji. Siedmioro znanych członków „Gedanii” na przykład rozwijało swoje talenty aktorskie i zamiłowania plastyczne. Ich wspomnienia związane z działalnością teatru kukielkowego „Skrzat” zebrał Alojzy Bartz²⁴.

Bardzo bogatym źródłem świadczącym o historii Klubu Sportowego „Gedania” są fotografie. Pomagają wyobrazić sobie dawne czasy. Ze zdjęć dowiadujemy się w jakich warunkach podróżowano na mecze piłkarskie, jak wyglądały stroje i jakiego obuwia sportowego używano. Dostrzec można jak prosta, a zarazem pomysłowa w budowie była konstrukcja bramki do piłki nożnej – co dla piszącego te słowa było dużym zaskoczeniem. Fotografie towarzyszą zmaganiom i sukcesom sportowców, ukazując prawie każdą z dwunastu sekcji – bokserskiej, hokeja na lodzie, kolarskiej, lekkoatletycznej, piłki nożnej, piłki ręcznej, piłki siatkowej, strzeleckiej, tenisa stołowego, tenisa ziemnego, motorowej, wioślarskiej – jakie funkcjonowały w „Gedanii” w okresie przedwojennym i (w mniejszym stopniu) początkowym powojennym.

Biblioteka Gdańska zawdzięcza swój zbiór fotografii dotyczących „Gedanii” przede wszystkim Romanowi Wyrobkowi – wieloletniemu kierownikowi sekcji piłkarskiej Klubu, który dołożył wielu starań w ustalenie miejsc ujęć i personaliów

¹⁸ J. Trupinda, dz. cyt., s. 403.

¹⁹ J. Gebert, *Z gdańskich boisk i stadionów*, Gdańsk 1970, s. 9-13.

²⁰ T. Stegner, dz. cyt., s. 23.

²¹ Ulotka z meczu „Cricket” Vienna – „Gedania” Gdańsk, 1929, PAN Biblioteka Gdańska, DŹS, brak sygnatury.

²² J. Trupinda, dz. cyt., s. 389.

²³ Ulotka z turnieju piłki nożnej z udziałem K.S. „Gedania”, 1929, PAN Biblioteka Gdańska, DŹS, brak sygnatury.

²⁴ A. Bartz, *Teatr Kukielkowy „Skrzat” w W.M. Gdańsku 1935-1939 (wspomnienia, dokumenty, materiały)*, 1980, PAN Biblioteka Gdańska, Akc. nr 1242.

widocznych na nich postaci²⁵ (il. 8 i 9). Autor tych fotografii подарował Bibliotece także szereg osobistych pamiątek, z których bardzo cenne są zaproszenie i karta wstępu na jubileusz 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania”, który obchodzono w pierwszych dniach października 1932 roku²⁶ (il. 10 i 11).

Kolejnym cennym obiektem w zbiorach Biblioteki Gdańskiej jest album zdjęć wspomnianego powyżej Kledzika²⁷. Fotografie ukazują życie i ważne wydarzenia Polonii gdańskiej, w którym tak znaczne miejsce miała „Gedania”. Dzięki sportowym zamiłowaniom autora można w całej okazałości podziwiać historyczny stadion Klubu, mieszczący się przy zbiegu ulic Herresanger (al. Legionów) i Ringstrasse (ul. Kościuszki). Fotograf uwiecznił ten stadion podczas Jubileuszu 15-lecia „Gedanii”, który przypadał we wrześniu 1937 roku. Rok później utrwalił na zdjęciach zorganizowany tam *Dzień Sportu*, który zgromadził całą Polonię. W tym wydarzeniu brała udział Mistrzyni Olimpijska z Los Angeles w 1932 roku – Stanisława Walasiewicz, a podziwianie jej umiejętności stanowiło nie lada gratkę dla fanów *królowej sportu* (lekkoatletyki). Była to ostatnia przed wojną tak liczna i widowiskowa impreza zorganizowana na stadionie „Gedanii” we Wrzeszczu.

Podczas II wojny światowej śmierć poniosło 75 działaczy i sportowców „Gedanii”. O ich losach w ostatnich dniach sierpnia oraz pierwszych godzinach wojny 1 września dowiadujemy się z relacji świadków zebranych przez Brunona Zwarę – również aktywnego członka „Gedanii”. Z pięciu części maszynopisu: *Gdańsk 1939. Wspomnienia Polaków – Gdańszczan*²⁸ poznajemy bohaterską postawę polskich sportowców podczas przesłuchań przez niemieckie Gestapo. Najlepszych zawodników dobrze pamiętano i zdarzały się przypadki, że mimo wrogości podziwiano ich, nakłaniając przy tym „dla ich dobra” do wyparcia się swojej przynależności narodowej²⁹.

Byli sportowcy „Gedanii”, jak zdecydowana większość Polaków zamieszkujących obszar Wolnego Miasta Gdańska, doświadczyli wysiedlenia i utraty praw obywatelskich. Wielu z nich przeszło szlaki więzień i pracy przymusowej. Inni znaleźli się w obozach koncentracyjnych, często pozostając pośród kolczastych drutów na zawsze. Niektórzy jednak mieli szansę stawić czoła wrogowi z bronią w ręku. Pierwszym, który poległ na polu walki miał być Wojciech Najserek – zawiadowca stacji Westerplatte. Na polskim półwyspie walczyli również Michał Blukis, Władysław

²⁵ Fotografie Romana Wyrobka dotyczące K.S. „Gedania”, PAN Biblioteka Gdańska, F II/1/1330-1783.

²⁶ Zaproszenie na obchody 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, PAN Biblioteka Gdańska, DŻS, brak sygnatury; Honorowa karta wstępu na obchody 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, 1929, PAN Biblioteka Gdańska, DŻS, brak sygnatury.

²⁷ Fotografie Witolda Kledzika dotyczące K.S. *Gedania*, PAN Biblioteka Gdańska, Al. II/130.

²⁸ B. Zwarra, *Gdańsk 1939. Wspomnienia Polaków – Gdańszczan* (maszynopis), cz. 1-5, 1981, PAN Biblioteka Gdańska, Akc. nr 7297-7300 i 7327. Por. *Gdańsk 1939. Wspomnienia Polaków – Gdańszczan*, wyb. i opr. B. Zwarra, Gdańsk 1984.

²⁹ Tamże, s. 83-84 i 142-143.

Deik i Michał Gawlicki – pracownicy cywilni Składnicy Tranzytowej, którzy należeli przed wojną do sekcji strzeleckiej „Gedanii”. Poczty Polskiej bronił Franciszek Kuntz, który podzielił los swoich kolegów rozstrzelanych 5 października na Zaspie. „Gedania” miała też swoich bohaterów tragicznych wydarzeń na stacji kolejowej w Szymankowie³⁰.

Dramatycznym zbiegiem okoliczności wielu Polaków-gdańszczyzan przeszło szlaki bojowe Wehrmachtu, wcielonych do niego przymusowo po wpisaniu na niemiecką listę narodowościową. Takie doświadczenie miał przyszły Mistrz Olimpijski z Helsinek w 1952 roku – bokser Zygmunt Chychła, zaczynający swoją karierę w „Gedanii”, który zdezerterował we Włoszech do 2 Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa³¹.

Do zbiorów powstałych już po wojnie, ale odnoszących się do historii Klubu Sportowego „Gedania” w latach przedwojennych i losów jego członków w czasie wojny należą wspomnienia przechowywane w Bibliotece Gdańskiej. W 1955 roku zachowaną w pamięci historię Klubu przelał na papier zasłużony działacz, wieloletni prezes, zawodnik hokeja na lodzie Alfons Federski³². Swoje wspomnienia, także z działalności w „Gedanii”, pozostawił również Grzegorz Hamada³³. Natomiast Wojciech Jedwabski odnotował powstanie Klubu w omówieniu losów Polonii gdańskiej aż do zakończenia II wojny światowej³⁴.

Reaktywacja Klubu Sportowego „Gedania” nastąpiła 16 maja 1945 roku podczas zebrania zwołanego przez wspomnianego wyżej Alfonsa Federskiego. Nie było środków ani materialnej bazy, ale był za to entuzjazm i garnący się do sportu ludzie³⁵. We wrześniu 1946 roku „Gedania” połączyła swoje siły z Kolejowym Klubem Sportowym „Bałtyk”. W Bibliotece Gdańskiej przechowywane są afisze informujące o rozgrywanych w pierwszych latach po wojnie meczach bokserskich i piłkarskich. Liczba ponad dwudziestu graficznych ogłoszeń, zapraszających na wydarzenia sportowe z lat 1946–1951 dokumentuje, jak prężnie rozwijał się wówczas Kolejowy Klub Sportowy „Gedania”³⁶. Świadectwem towarzyszącej temu integracji towarzyskiej jest karta z zaproszeniem na zabawę taneczną, zorganizowaną przez sekcję lekkoatletyczną w 1947 roku³⁷. Z tego okresu pochodzi również materiałowa naszywka przedstawiająca logo klubowe, zachowana w materiałach „Gedanii” (między innymi zapro-

³⁰ J. Trupinda, dz. cyt., s. 337-339.

³¹ Tamże, s. 351-352. Por. Z. Chychła, *Między liniami ringu*, Warszawa 1956, s. 5-127.

³² A. Federski, *Historia Klubu Sportowego Gedania za czas 1922-1939*, 1955, PAN Biblioteka Gdańska, Ms. 5550.

³³ G. Hamada, *Wspomnienia (materiały) i inne*, 1980, PAN Biblioteka Gdańska, Akc. nr 1230.

³⁴ W. Jedwabski, *Moje wspomnienia*, 1962, PAN Biblioteka Gdańska, Ms. 5552.

³⁵ J. Gebert, dz. cyt., s. 56-57. Pierwszy powojenny i zwycięski mecz piłkarski rozegrano 22 lipca z „Unią” Tczew w Tczewie (4:3).

³⁶ Por. Aneks, *Dokumenty Życia Społecznego: Afisze i ulotki*.

³⁷ Zaproszenie na zabawę taneczną Sekcji lekkoatletycznej K.K.S. „Gedania”, 1947, PAN Biblioteka Gdańska, DŻS 5931/21.

szczenia, karty wstępu, cegiełki dla darczyńców) pochodzących z bogatej spuścizny Brunona Zwarry³⁸.

Życie w powojennym Gdańsku miało swoje sportowe blaski i polityczne cienie. Gertruda Wiewiórowska, jedna z najlepszych tenisistek „Gedanii”, uczestniczka turniejów międzynarodowych przed wojną w Sopocie, w swojej *Pracy autochtonskiej*³⁹, opisuje jak ambiwalentnie ówczesne władze traktowały Polaków-gdańszczan. Widziały w tych doświadczonych trudnym losem ludziach dwa oblicza. Członków Klubu świadczącego o polskości przedwojennego Wolnego Miasta podejrzewano o sympatie proniemieckie⁴⁰.

W 1947 roku Kolejowy Klub Sportowy „Gedania” uroczyście obchodził 25-lecie swego istnienia (il. 12). Jednak w dotychczasowej postaci pozostało mu tylko kilka lat istnienia. Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych w Polsce Ludowej kluby sportowe traciły osobowość prawną i tradycyjne nazwy. Miejsce „Gedanii” zajął „Kolejarz-Gedania”. Kolejna reorganizacja powołała do życia koła sportowe przy zakładach pracy. W 1951 roku Koło Sportowe nr 231 działające przy gdańskim DOKP skupiło podstawowe sekcje dawnej „Gedanii”: piłki nożnej, siatkówki i bokserską⁴¹.

Szczęśliwie na fali odwilży, która miała miejsce w 1956 roku, zaczęły odradzać się związki sportowe. Kluby odzyskiwały osobowość prawną i pierwotne nazwy. W 1957 roku nastąpiły tzw. trzecie narodziny K.K.S „Gedanii”. Osiem sekcji sportowych znalazło swoje miejsce w dawnych obiektach klubowych we Wrzeszczu. „Złoty” jubileusz w 1972 roku uczczono odsłonięciem na terenie historycznego stadionu tablicy, która upamiętniała sportowców „Gedanii” poległych podczas II wojny światowej. W 1977 roku oddano do użytku nową halę sportową, natomiast dwadzieścia lat później do Klubu należało łącznie 360 zawodników w czterech sekcjach: piłki nożnej, siatkówki kobiet, wioślarskiej i szachowej⁴².

Niestety, w pierwszych latach XXI wieku Klub Gedania S.A. zaczął rozpadać się na poszczególne sekcje – ostatecznie pozostała w nim jedynie kobieca drużyna siatkarska „Gedania” Gdańsk⁴³. W 2003 roku powstało niezależne Gdańskie Towarzystwo Wioślarskie „Gedania” z siedzibą na gdańskiej Przeróbce⁴⁴. Sekcja piłkarska wyodrębniła się w 2006 roku jako Gdański Klub Sportowy „Gedania 1922”, obecnie użytkujący Gdański Kompleks Sportowo-Rekreacyjny przy ulicy gen. J. Hallera 201⁴⁵.

Ale to już inna historia, świadectwa której – przynajmniej na razie – nie znajdują się w Bibliotece Gdańskiej.

³⁸ B. Zwarra, *Kronika Klubu Sportowego „Gedania” – materiały różne, 1957-1962*, PAN Biblioteka Gdańska, Akc. nr 7263.

³⁹ G. Wiewiórowska, *Praca autochtonska*, 1956, PAN Biblioteka Gdańska, Ms. 5558.

⁴⁰ Por. J. Trupinda, dz. cyt., s. 349-351.

⁴¹ Tamże, s. 361-362.

⁴² J. Daniluk, J. Wasielewski, *Dolny Wrzeszcz i Zaspą*, Gdańsk 2012, s. 139-140.

⁴³ *Stowarzyszenie Nasza Gedania*, <http://gedaniagdansk.pl/> [dostęp 6.11.2023].

⁴⁴ *GTW Gedania*, <https://www.facebook.com/gedania/> [dostęp 7.11.2023].

⁴⁵ *Gdański Klub Sportowy Gedania 1922*, <https://gedania1922.pl/historia/> [dostęp 7.11.2023].

Teren dawnego stadionu przy ul. Kościuszki 49 we Wrzeszczu został sprzedany deweloperowi z zachowaniem funkcji sportowej.

MATERIAŁY DO HISTORII KLUBU SPORTOWEGO
 „GEDANIA” ZACHOWANE W ZBIORACH
 PAN BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ

FOTOGRAFIE

- Al. II/130. Fotografie Witolda Kledzika
 F II/1/1330-1783. Fotografie Romana Wyróbka

RĘKOPISY

- Akc. nr 1242. Baertz A., *Teatr Kukielkowy „Skrzat” w W.M. Gdańsku 1935-1939 (wspomnienia, dokumenty, materiały)*, 1980
 Ms. 5550. Federski A., *Historia Klubu Sportowego Gedania za czas 1922-1939*, 1955
 Akc. nr 1230. Hamada G., *Wspomnienia (materiały) i inne*, 1980
 Ms. 5552. Jedwabski W., *Moje wspomnienia*, 1962
 Ms. 5152. Kledzik W., *Biografie Polaków – pracowników kolejowych zatrudnionych do 31.08.1939*, t. 1-5, 1974-1977
 Ms. 5558. Wiewiórowska G., *Praca autochtońska*, 1956
 Akc. nr 7297. Zwarra B., *Gdańsk 1939 – wspomnienia Polaków-Gdańszczan*, cz. 1, 1981
 Akc. nr 7298. Zwarra B., *Gdańsk 1939 – wspomnienia Polaków-Gdańszczan*, cz. 2, 1981
 Akc. nr 7299. Zwarra B., *Gdańsk 1939 – wspomnienia Polaków-Gdańszczan*, cz. 3, 1981
 Akc. nr 7300. Zwarra B., *Gdańsk 1939 – wspomnienia Polaków-Gdańszczan*, cz. 4, 1981
 Akc. nr 7327. Zwarra B., *Gdańsk 1939 – wspomnienia Polaków-Gdańszczan*, cz. 5, 1981
 Akc. nr 7263. Zwarra B., *Kronika Klubu Sportowego Gedania – materiały różne*, 1957-1962.

DOKUMENTY ŻYCIA SPOŁECZNEGO

AFISZE I ULOTKI

- Sz. 5/8-115. K.S. *Zjednoczone* – K.S. *Gedania*, 1946
 Sz. 5/9-2. Mecz piłki nożnej o mistrzostwo G.O.Z.P.N. *Lechia* – *Gedania*, 1946
 Sz. 5/8-120. T.S. *Wista Kraków* – K.S. *Gedania Gdańsk*, 1946
 Sz. 5/8-143. Zawody piłki nożnej K.S. *Ruch Śląsk* – *Gedania Gdańsk*, 1946
 Sz. 5/9-51. Finał drużynowych Mistrzostw Bokserskich Wybrzeża na rok 1947/48 *Gedania – Milicyjny K.S.*, 1947
 Sz. 7/5-29. Jubileusz 25-lecia istnienia K.K.S. *Gedania*, 1947
 Sz. 4/2-57. Mecz bokserski: Z.K.S. *Budowlani Warszawa* – K.K.S. *Gedania Gdańsk*, 1947
 Sz. 5/9-76. Sensacyjny mecz rewanżowy bokserski, 1947
 Sz. 6/7-149. Sobota, 12.IV.47 r. ... odbędzie się Wielki Mecz Bokserski, 1947
 Sz. 6/8-179. W ramach Dnia Spółdzielczości w dniu 28.IX.1947 r. odbędą się następujące mecze piłki nożnej..., 1947
 Sz. 5/8-120. Zawody piłkarskie *Lechia* – *Gedania*, 1947
 Sz. 4/4-44. Zawody piłkarskie o mistrzostwo klubów kolejowych pomiędzy *Gedania* – *Grom*, 1947

- Sz. 5/9-29. Finałowy mecz piłkarski o tytuł mistrza klasy „A” okręgu gdańskiego *Lechia – Gedania*, 1948
- Sz. 5/7-87. Mecz bokserski o drużynowe mistrzostwo Wybrzeża *Gwardia – Gedania*, 1948
- Sz. 5/7-88. Mecz piłki nożnej o mistrzostwo kl. A *Unia Tczew – Gedania Gdańsk*, 1948
- Sz. 5/8-88. Piłka nożna: zawody o mistrzostwo klasy B pomiędzy Z.Z.K. *Gedania – H.K.S. Błyskawica Kwidzyn*, 1948
- Sz. 5/8-55. Zawody bokserskie o drużynowe mistrzostwo Wybrzeża, 1948
- Sz. 5/8-122. Zawody bokserskie o mistrzostwo kl. A *Gedania – Lechia*, 1948
- Sz. 5/10-62. Zawody bokserskie pomiędzy *Zjednoczenie Bydgoszcz – Gedania Gdańsk*, 1948
- Sz. 1/4-90. Zawody o mistrzostwo okręgu kl. A *Gedania – Lechia*, 1948
- Sz. 5/9-12. Zawody piłkarskie o mistrzostwo klasy „A” okręgu gdańskiego *Lechia Gdańsk – Gedania Gdańsk*, 1948
- Sz. 5/8-145. Derby lokalne piłki nożnej *Gedania – Lechia*, 1949
- Sz. 7/5-3. Zawody Eliminacyjne o wejście do ligi bokserskiej pomiędzy P.K.S. *Warta Poznań – K.S.Z.Z.K. Gedania Gdańsk*, 1949
- Sz. 5/7-79. Mecz bokserski o mistrzostwo I ligi Warszawa Z.S. *Gwardia – Gdańsk Z.K.S. Kolejarz Gedania*, 1951.

VARIA

- Statut Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku*, Wąbrzeźno 1927 (DŹS, brak sygnatury)
- Ulotka z meczu „Cricket” Vienna – „Gedania” Gdańsk, 1929 (DŹS, brak sygnatury)
- Ulotka z turnieju piłki nożnej z udziałem K.S. „Gedania”, 1929 (DŹS, brak sygnatury)
- Zaproszenie na obchody 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, 1932 (DŹS, brak sygnatury)
- Honorowa karta wstępu na obchody 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, 1932 (DŹS, brak sygnatury)
- Zaproszenie na uroczystości jubileuszu 25-lecia istnienia K.K.S. „Gedania”, 1947 (DŹS, brak sygnatury)
- 5931/21. Zaproszenie na zabawę taneczną Sekcji lekkoatletycznej K.K.S. „Gedania”, 1947
- 11/61. Galeria członkiń i członków K.S. „Gedania”, brak daty [tab.].

1. *Gedania i jej sukcesy w Gdańsku*, „Przegląd Sportowy”, R. 10 (1930) (PAN Biblioteka Gdańska, DZS, brak sygnatury).

SPORT

ORGAN KLUBU SPORTOWEGO „GEDANJA”.

ROK II.

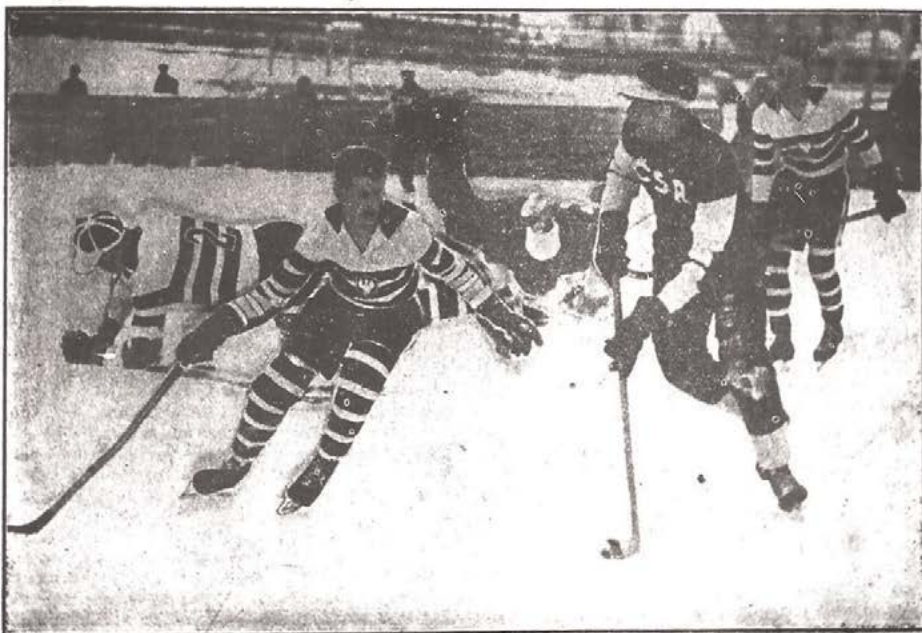
GDAŃSK — STYCZEŃ 1931 r.

NR. 1.

Pierwsze hokejowe zwycięstwo Gedanji.

D. H. K. rozgromiony w stosunku 11 : 1.

Tupalski strzela 9 bramek.

Fila hokeja polskiego — Tupalski Aleksander — walczy w finale mistrzostw Europy z Czechami. — Po prawej, za Czechem, w pozycji wyczekującej — Adamowski — twórca polskiego hokeja — obaj obecnie grają w Gedanji.

Po zmiennej pogodzie, od tygodnia zapanała w Gdańsku prawdziwa zima. Znaczne opady śnieżne i kilkustopniowy mróz stworzyły wielbicielom sportów zimowych wymarzone warunki do ich uprawy. Praca w sekcjach spor-

tów zimowych ożywiła się znacznie, tak że w ubiegłą niedzielę odbyło się kilka imprez.

Hokeiści Gedanji, prowadzeni wytrawną ręką Tupalskiego, rozegrali pierwsze zawody z najsilniejszą drużyną lokalną, Danziger Hokeyklub.

Sport i Wychowanie Fizyczne

Gdańsk zwyciężył w zawodach lekkoatletycznych.

W dorocznych zawodach lekkoatletycznych 8-miast miast wybrzeża o puchar przechodni Komisarza Gen. R. P. w Gdańsku, Min. dr. Kaz. Papée, urządzonych w dniu 24 czerwca na polskim stadjonie sportowym we Wrzeszczu, brało udział 100 zawodników z miast: Puck, Kartusy, Kościerzyna, Starogard, Gdynia i Gdańsk. Wynik był następujący: Pierwsze miejsce zajęła reprezentacja Gdańska, która zdobyła puchar przechodni p. Komisarza Gen. R. P. dr. K. Papée, drugie Starogard, trzecie Gdynia, a czwarte Puck.

Wspaniałe zwycięstwo piłkarskie „Gedanji”.

W dniu 21. 6. 34 na stadjonie polskim we Wrzeszczu odbył się mecz piłki nożnej między Gedanją, a mistrzem okręgu prusko-gdańskiego S. C. Preußen”. Mecz zakończył się wspaniałym zwycięstwem naszego klubu w stosunku 6 : 0.

19. 6. juniorzy klubu sportowego „Gedanji” grali z D. J. K. we Wrzeszczu. Mecz piłkarski zakończył się 12 : 6 na korzyść „Gedanji”.

Sukces nowy Gedanji w piłce.

W dniu 17 czerwca b. r. na stadjonie polskim w Wrzeszczu odbył się mecz piłkarski między ligową drużyną Gedanji, a Towarzystwem Sportowym Lanental, który zakończył się zwycięstwem Gedanji w stosunku 3 : 1.

Tenisisci „Gedanji” w Gdyni.

W niedzielę, 23. 6. sekcja tenisowa „Gedanji” bawiła w Gdyni, gdzie rozegrała mecz z sekcją tenisową Ks. Gdynia. Spotkanie tenisistów polskich z Gdańska i Gdyni — w czasie którego odbyło się 5 gier singlowych panów oraz 1 dla pań, dalej dwa double męskie i jedna gra mieszana — zakończyło się zwycięstwem Gdyni w stosunku 6 : 3.

SPORT WYCHOWANIE FIZYCZNE

Zwycięstwo Gedanji nad mistrzem piłkarskim Okręgu.

Trzeci swój mecz w bieżącej rundzie rozegrała Gedanja z tegorocznym mistrzem KS. Preussen, który tydzień przedtem uzyskał z warszawską Legją wynik remisowy. Gedanja sprawiła miłą niespodziankę, bijąc Preussen 2:1, przyczem przez cały przebieg gry wyraźnie górowała nad przeciwnikiem. Bohaterem dnia stał się tym razem Keller, który mimo kontuzji, odniesionej w pierwszych minutach gry, strzelił dwie piękne bramki, wobec których nawet wielokrotny reprezentant Stefanowski był bezsilny. Zwycięstwo Gedanji zostało przyjęte przez publiczność z entuzjazmem, dawno na boisku Gedanji niewidzianym. Do rozradowanego nastroju przyczyniło się również zapowiedzenie w przerwie przez megafon wiadomości o zwycięstwie Polski w challenge'u, którego zakończenie odbywało się w tym samym dniu w Warszawie. Wiadomość tę najpierw publiczność polska, a potem i niemiecka przyjęła oślskami.

Mecz Gedanji na powodzian.

Klub sportowy Gedanja, chcąc się również przyczynić do ogólnej akcji na rzecz powodzian, zainicjowanej na terenie Gdańska, zwrócił się do kierownictwa okręgu piłki nożnej w Gdańsku z propozycją rozegrania meczu na powodzian przez Gedanję z reprezentacją W. Miasta, przyczem przypomniał, że swego czasu Gedanja grała również bezinteresownie na rzecz Winterhilfe. Władze sportowe gdańskie odniosły się do propozycji bardzo życzliwie i mecz doprowadzono do skutku w dniu 23 września br. Pomimo niepogody zebrano na boisku Gedanji około 1000 osób tak, że czysty dochód z imprezy wyniósł 408 guldenerów. Reprezentacja gdańska wystąpiła z osłabioną linią obrony, jednak atak jej, a zwłaszcza Rebelowski z Preussen grał koncertowo. Do przerwy wynik brzmiał 2 : 2, w drugiej połowie jednak reprezentacja zmieniła bramkarza, co okazało się bardzo dobrze, gdyż obronił on szereg bardzo

trudnych strzałów, przyczynając się w ten sposób do zwycięstwa reprezentacji w stosunku 4:2.

Sekcja kolarska Gedanji.

W bieżącym sezonie powstała przy sekcji motocyklowej Gedanji sekcja kolarska, która, choć liczy jeszcze niewielu członków, rozwinęła już ożywą działalność. Po pięknych wynikach na Igrzyskach w Warszawie, gdzie cykliści Gedanji okazali się najlepszymi z wszystkich reprezentacji amatorskich, brali gdańsi udział w zawodach kolarskich, które się odbyły w Gdańsku w dn. 16 ub. m. W wyścigu, w którym wzięli udział, objął prowadzenie najmłodszy cyklista Gedanji Hirsz, który nadal wyścigowi bardzo szybkie tempo. Na finiszu zajął miejsce czwarte; przed nim znalazł się na trzecim miejscu z Gedanji Szperber, a na piątym miejscu przybył Walkowiak. Dzięki wynikom Gedanja zajęła w swej sekcji drużynowo pierwsze miejsce. W niedzielę, dnia 23 ub. m. zorganizowała sekcja na drodze pod Pruszczem wyścig o mistrzostwo klubu na trasie około 78 km. Pierwsze miejsce zajął niespodziewanie Hirsz, bijąc po walce Szperbera, trzech pozostałych zawodników nie wytrzymało tempa, nadanego od początku przez Hirsza. Piękne wyniki młodej sekcji są przedewszystkiem rezultatem pracy najstarszego zawodnika sekcji p. Michalskiego, wielokrotnego mistrza Gdańska, który trenuje obecnie swych młodych kolegów.

Nowe sukcesy Gdańskiego Klubu Wioślarskiego.

Po pierwszym zwycięstwie w Włocławku zczynia Polski Klub Wioślarski w Gdańsku zbierać dalsze owoce swej pracy nad wyszkoleniem swych zawodników. Na regatach międzyklubowych w Krakowie zwyciężyła dwukrotnie osada gdańska w dwóch biegach czwórek połyścigowych, bijąc tak dobre osady, jak AZS. Kraków i KPW.

4. Rubryka *Sport i Wychowanie Fizyczne*, „Straż Gdańska”, 1934 nr 19, s. 20 (PAN Biblioteka Gdańska, sygn. III 0530).

5. Statut Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, 1927 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, DZS, brak sygnatury).

Pierwsza wiedeńska klasa piłki nożnej w Gdańsku

W środę, dnia 10 lipca 1929 r. o godz. 6,30 po południu gra
na boisku Schupo

Cricket-Vienna **przeciw** **Gedanji**

Liga amatorska Liga
Wiedeń **Gdańsk**

CENY MIEJSC:

Trybuna 2.— guld., miejsce stojące przed trybuną 1,50 guld., miejsce stojące 1.00 guld., uczniowie i bezrobotni za okazaniem legitymacji 0.50 guld. Bilety okregowe i dla młodocianych nie są ważne.

WAPRA 1 24804 4 5173-29

6. Ulotka z meczu „Cricket” Vienna – „Gedania” Gdańsk, 1929 rok
 (PAN Biblioteka Gdańska, DŹS, brak sygnatury).

Zoppoter = f

Anläßlich der Z

Vorspiele { 2. Juli, Schupo : Zoppoter Sp.

3. Juli, 1919 Neufahrwasser : Hansa

Zwischenrunde 6. Juli, Gedania : einen Vorspielsieger

Endspiel 9. Juli, in Zoppot auf dem Manzenplatz 6 Uhr

Eintrittspreis: Tribüne 1.25 G, Stehplatz 75 Pfg., Schüler 30 Pfg.

Zoppoter Sportverein -- Sportverein Schutzpolizei Danzig E. V.

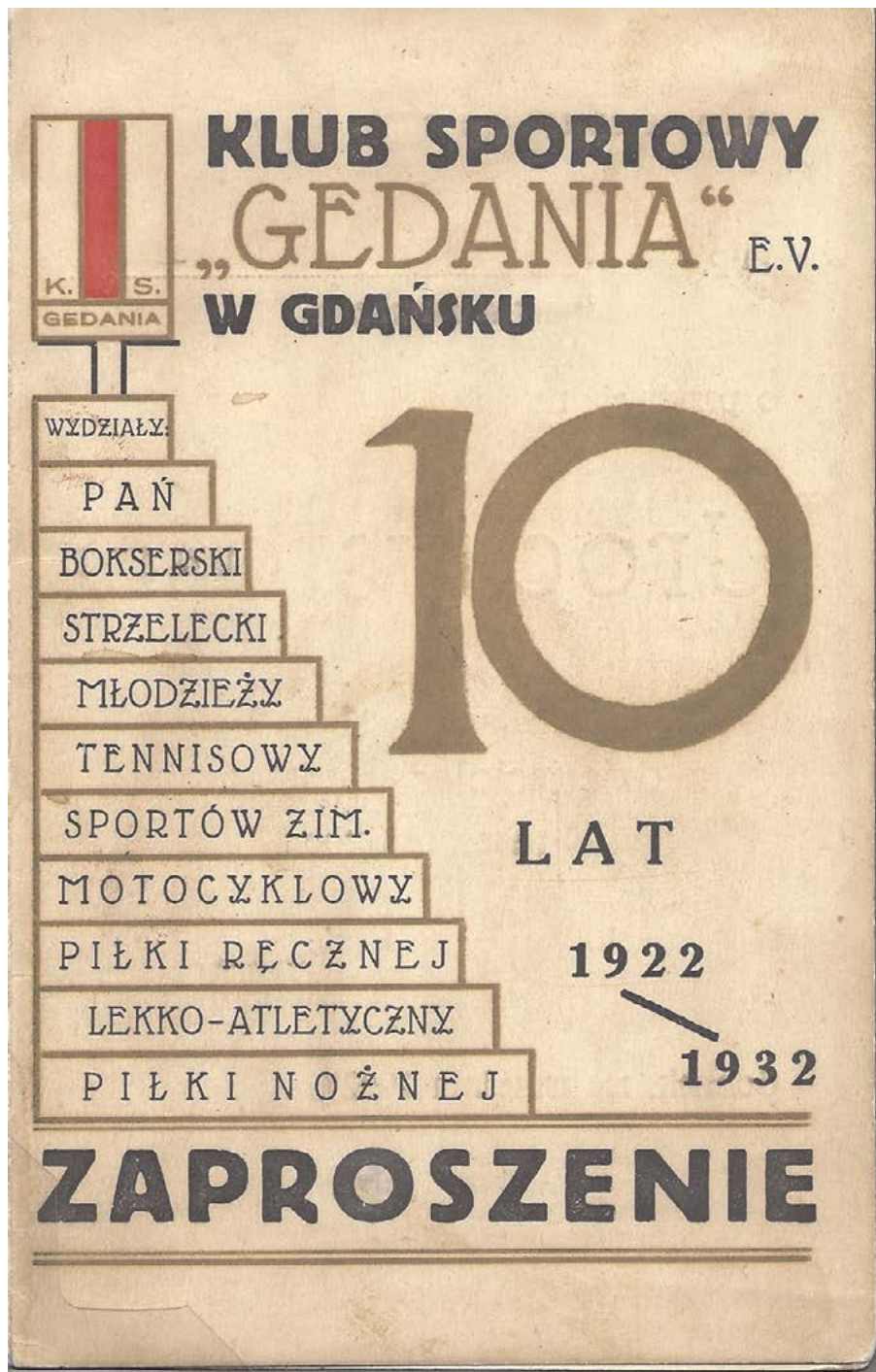
7. Ulotka z turnieju piłki nożnej z udziałem K.S. „Gedania”, 1929 rok
 (PAN Biblioteka Gdańska, DŹS, brak sygnatury).

8. Zawodnicy K.S. „Gedania” – Mistrzowie Ligi Gdańskiej w 1937 roku,
fot. Roman Wyrobek
(PAN Biblioteka Gdańska, sygn. F II/1/1562).

10. Zaproszenie na obchody 10-lecia Klubu Sportowego „Gedania” E.V. w Gdańsku, 1932 rok (PAN Biblioteka Gdańska, DŻS, brak sygnatury).

11. Honorowa Karta Wstępu na obchody 10-lecia Klubu Sportowego Gedania E.V. w Gdańsku, 1932 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, DZS, brak sygnatury).

12. Zaproszenie na uroczystości jubileuszu 25-lecia istnienia K.K.S. „Gedania”, 1947 rok
 (PAN Biblioteka Gdańska, DŻS, brak sygnatury).

BIBLIOGRAFIA

- Chychła Z., *Między linami ringu. Wspomnienia*, Warszawa 1956.
- Gdańsk 1939. *Wspomnienia Polaków – Gdańszczan*, wyb. i opr. B. Zwarra, Gdańsk 1984.
- Gebert J., *Z gdańskich boisk i stadionów*, Gdańsk 1970.
- Gochniewski A., *50 lat Gedanii*, Gdańsk 1972.
- Daniluk J., Wasielewski J., *Dolny Wrzeszcz i Zaspa*, Gdańsk 2012.
- Juras S., Dzień H., *Klub Sportowy „Gedania” 1922–1939 / Gedania Sports Club 1922–1939*.
Katalog wystawy / Exhibition Catalogue, PAN Biblioteka Gdańska 18.07–30.09.2022,
Gdańsk 2022.
- Kijeński T., *Ilu jest Polaków na terenie Wolnego Miasta Gdańska*, „Rocznik Gdański”, t. 2/3 (1928/
1929), s. 113–121.
- Kledzik W., *Polscy kolejarze w Wolnym Mieście Gdańsku*, [w:] *50-lecie gdańskich organizacji
polonijnych*, Gdańsk 1973, s. 61–66.
- Pelczar M., *1945 (2) Pierwsi powojenni pracownicy Biblioteki*, [w:] *Kronika Biblioteki Gdańskiej
1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017, s. 178–179.
- Romanow A., Gruszkowski W., *Rozwój przestrzenny i demograficzny*, [w:] *Historia Gdańska*,
red. E. Cieślak, t. 4, cz. 2: *1920–1945*, Sopot 1999, s. 7–32.
- Stegner T., *KS Gedania 1922–1939*, [w:] *75 lat Gedanii*, Gdańsk 1997, s. 5–50.
- Trupinda J., *KS Gedania – klub gdańskich Polaków (1922–1953)*, Gdańsk 2015.

Stowarzyszenie Nasza Gedania, <http://gedaniagdansk.pl/>

Gdański Klub Sportowy Gedania 1922, <https://gedania1922.pl/historia/>

GTW Gedania, <https://www.facebook.com/gedania/>

SZYMON JURAS

MATERIALS TO THE HISTORY OF GEDANIA SPORTS CLUB
IN THE COLLECTIONS OF THE GDAŃSK LIBRARY

Abstract. Gedania Sports Club was established in 1922. The activity of the Club was aimed at the development of the physical fitness of its members and consolidation of the Polish spirit in the Free City of Gdańsk. The paper presents the collections of PAS Gdańsk Library testifying to Gedania's history in the years 1922–1951. The Polish and German press published before the Second World War in Gdańsk is an inexhaustible source of information on the Club's activity. Rich photographic collections document the activity of the sportspeople in Gedania's particular sports sections. The Library also keeps life histories and memories written by members of the Club and varied archival materials, including *Statut Klubu Sportowego „Gedania” e.V. w Gdańsku* (*Constitution of Gedania Sports Club in Gdańsk*), testimonies related to sports and social events, various club mementos and a considerable collection of posters and leaflets from the years 1946–1951. The surviving archival prewar materials are certainly *rarae aves*.

Keywords: Gedania Sports Club; Gdańsk Library; Free City of Gdańsk; press; photographs; memories; ephemera

SZYMON JURAS

MATERIALIEN ZUR GESCHICHTE DES SPORTVEREINS
„GEDANIA“ IN DEN SAMMLUNGEN
DER DANZIGER BIBLIOTHEK

Abstract. Der Sportverein „Gedania“ wurde 1922 gegründet. Das Ziel der Tätigkeit des Vereins war die Entwicklung der körperlichen Leistungsfähigkeit seiner Mitglieder sowie die Festigung des Polentums in der Freien Stadt Danzig. Der Artikel stellt die Sammlungen der Danziger Bibliothek dar, die von der Geschichte der „Gedania“ in den Jahren 1922–1951 zeugen. Eine unerschöpfliche Informationsquelle über die Tätigkeit des Vereins ist die polnische und deutsche Presse, die vor dem Krieg in Danzig herausgegeben wurde. Reiche Fotodokumentation zeigt die Aktivität der Sportler in den einzelnen Sportarten. Darüber hinaus verfügt die Bibliothek über Biografien und Erinnerungen von Vereinsmitgliedern sowie verschiedene Archivalien: *Statut Klubu Sportowego „Gedania” e.V. w Gdańsku* (*Satzung des Sportvereins „Gedania” e. V. in Danzig*), Zeugnisse von sportlichen und gesellschaftlichen Veranstaltungen, verschiedene Vereinerinnerungsstücke und eine umfangreiche Sammlung von Plakaten und Flugblättern aus den Jahren 1946–1951. Die erhaltenen Vorkriegsarchivalien sind die sogenannten weißen Raben.

Schlüsselwörter: Sportverein „Gedania“; Danziger Bibliothek; Freie Stadt Danzig; Presse; Fotografien; Erinnerungen; Flugblätter